

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь - бакалавр

на тему: **«ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА
НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ»**

Виконав: студент 4-го року навчання,
напрямку підготовки
072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Казіміров Михайло Анатолійович

Керівник: Горбачук В. М.
доктор фізико-математичних наук,
професор

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою « _____ »

Секретар ЕК _____

« _____ » _____ 2020 р.

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	6
1.1. Сутність неплатоспроможності комерційних банків: причини та фактори.	6
1.2. Порядок визнання та особливості неплатоспроможності комерційного банку	9
1.3. Оцінка ризику неплатоспроможності комерційного банку	12
Висновки до розділу 1.....	15
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ УКРАЇНИ	17
2.1. Причини появи та особливості неплатоспроможних комерційних банків України	17
2.2. Аналіз фінансового стану комерційного банку АТ «ОТП БАНК».....	24
2.3. Аналіз ризику неплатоспроможності комерційного банку АТ «ОТП БАНК».....	32
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3 МОДЕЛЮВАННЯ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ МІЖ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ЕКОНОМІЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В ПРОГРАМНОМУ ПАКЕТІ EVIEWS	41
3.1. Теоретичні засади моделі	41
3.2. Побудова та оцінка моделі в пакеті EViews.....	41
Висновки до розділу 3.....	51
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ВСТУП

Розвиток банківської системи має велике значення для розвитку економіки країни та нормального її функціонування. На даний час процес санації банківської системи є однією із важливих умов здійснення реструктуризації економіки України. Саме комерційні банки займають, які являються одним із інструментів ринкової економіки, відіграють важливу роль в її стабільному розвитку.

Актуальність теми дипломної роботи полягає у вивченні проблеми розвитку банківської системи України. Після останнього «банкопаду» 2014-2017 рр., Національний банк України продовжує санацію банківської системи України відсіюючи всі неплатоспроможні банки та ті банки, які вже на межі неплатоспроможності.

Також на ситуацію неплатоспроможності банків впливає фінансова криза, яку зазнає Україна на даний час.

Неплатоспроможність приводить до банкрутства та ліквідації банківської установи, яка є болячим процесом як для власників, так і для населення.

Якщо виявляти кризові явища неплатоспроможності задовго до визнання комерційного банку таким, можна запобігти ліквідації банку шляхом сприяння НБУ керівництву банку, яке має виправити ситуацію. Також така практика має знизити ризики для інших комерційних банків на ринку банківських послуг.

В ранньому попередженні погіршення неплатоспроможності комерційних банків зацікавлені регулюючі органи, адже по-перше це забезпечить мінімізування витрат на підтримку/утримання/ліквідацію комерційного банку. По-друге дозволить краще розуміти причини погіршення фінансового стану та забезпечить раціональний розподіл ресурсів банку. По-третє покращиться організація інспекційних перевірок комерційних банків шляхом виявлення ти, хто знаходиться ближче всього до стану неплатоспроможності і які потребують першочергової перевірки.

Метою дипломної роботи є виявлення чинників неплатоспроможності комерційних банків України, її аналіз та обґрунтування.

Задачі, які були поставлені для досягнення мети роботи:

1. Дослідити сутність неплатоспроможності комерційних банків: їх причини та фактори
2. Пояснити порядок визнання та особливості неплатоспроможності комерційного банку
3. Визначити оцінку ризику неплатоспроможності комерційного банку
4. Обґрунтувати причини появи та особливості неплатоспроможних комерційних банків
5. Проаналізувати фінансовий стан комерційного банку.
6. Проаналізувати ризик неплатоспроможності комерційного банку.
7. Розробити модель взаємозалежності між економічними показниками банківського сектору та нормативом адекватності регулятивного капіталу (норматив платоспроможності банку).

Об'єктом дослідження даної дипломної роботи є процес встановлення чинників, які впливають на неплатоспроможність комерційних банків України.

Предметом дослідження дипломної роботи являється неплатоспроможність комерційних банків України.

Інформаційну базу дослідження становлять Конституція України, закони України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, постанови та статистичні матеріали Національного банку України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, фінансова звітність комерційного банку «....», результати наукових досліджень зарубіжних і вітчизняних учених з питань неплатоспроможності комерційних банків, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна дипломної роботи полягає у розробленні науково-методичних засад виявлення неплатоспроможності комерційних банків України на ранніх стадіях, задля збереження їх на ринку фінансових послуг.

Методологічною базою дослідження є методи емпіричного дослідження (порівняння), наукові методи теоретичного дослідження (формалізація), загальноекономічні методи (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, дедукція та індукція, моделювання та прогнозування економічних процесів).

Джерела інформації. Інформаційною базою дослідження послужили результати праць іноземних вчених (Е. Альтмана, І. Балабанова, У. Бівера, Б. Ердогана, Р. Ліса, Д. Пековського, Р. Сайфуліна, А. Смольського, Г. Спрінгейта, Є. Тренєнкова, А. Шеремета та ін.) та вітчизняних вчених, (О. В. Васюренка, С. М. Козьменка, А. А. Мещерякова, В. І. Міщенко, А. М. Мороза, А. О. Єпіфанова, М. І. Савлука, І. В. Сала, С. О. Смирнова та ін.), законодавчі та нормативні акти України, дані фінансової звітності банків.

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ

НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

1.1. Сутність неплатоспроможності комерційних банків: причини та фактори

Неплатоспроможність комерційних банків типове явище для економіки нашої країни. Для населення визнання банку неплатоспроможним коштує досить дорого, особливо якщо банк великий і має досить вагоме значення для економіки країни. Чим більший комерційний банк тим більший резонанс викликає визнання його неплатоспроможним.

Проблемами неплатоспроможності комерційних банківських установ займаються багато як зарубіжних так і вітчизняних вчених. Із зарубіжних науковців, які досліджували проблеми неплатоспроможності комерційних банків можна виділити Брейли Р., Брігхема Є., Горіну С.А., Гроппеллі А., Ларіонову І.В., Майерса С., Нікбахта Є., Роуза П., Сінко Дж., Хорна В. та ін. [1-5]. Дослідження зазначених проблем вітчизняними вченими тільки стоїть на порозі свого розвитку, але перші результати ми можемо знайти в наукових працях Гейця В.М., Козьменко С.Н., Міщенко В.І., Мороза А.М., Науменкова С.В., Савлука М.І., Стельмаха В.С., Суторміна В.М., Успенко В.І., Федосова В.М., Ющенко В.А. та ін [6-8]. Велику увагу дослідженню особливостей неплатоспроможності комерційних банків та забезпечення їх фінансової стійкості приділяли О.О. Терещенко, В.М. Кочетков, В.В. Вітлинський, О.І. Копилук, А.В. Череп, Е. Шабалін та інші [9]. Але на даний час це питання не отримало належної уваги в сучасній теорії банківництва і дослідження в цьому напрямку представляє собою важливу науково-практичну проблему.

Неплатоспроможність комерційних банків має ендемічні характеристики, тобто відбувається в межах однієї країни зі стійким фінансово-економічними зв'язками. Щоб дати пояснення, що спричиняє неплатоспроможність комерційних банків, розглянемо її основні фактори (рис.1.1.)

Рис. 1.1. Основні фактори неплатоспроможності комерційних банків

Джерело: складено автором

Проаналізуємо детальніше фактори неплатоспроможності комерційних банків.

1. Порушення макроекономічної рівноваги. Фінансові системи поглинають наслідки макроекономічних криз. Великі підготовлені комерційні банки мають в своєму арсеналі методи ризик-менеджменту, який зможе підтримати достатній рівень ліквідності та платоспроможності.

Також одним із методів боротьби з макроекономічними кризами є надання довгострокових кредитів. За їх рахунок підвищується вартість земельних ділянок, іншого майна, а так як збільшення прибутків впливає на рівень споживання і заощаджень, відбувається зростання ділової активності населення.

2. Неєфективний внутрішній менеджмент банку. Якщо внутрішній менеджмент банку не здатний передбачити імовірні ризики, ігнорує їх чи виникає нерівномірне співставлення ризикованості та дохідності, виникає погіршення фінансового стану в банку, а результаті можливе визнання його неплатоспроможним.

3. Ендемічна криза, викликана діями уряду країни. Така залежність банківської системи набуває різноманітних форм: від режиму державного фінансування національних програм і надання під них кредитних ресурсів або інвестицій до запровадження різного роду субсидій. Внаслідок цього держава повністю контролює банківську систему, а в результаті, комерційні банки перестають бути незалежними підприємствами, ціль яких отримання прибутків.

Несприятливі тенденції ринку банківських послуг впливають на різке падіння розмірів вкладів, збільшують відсотки по кредитах. Такі події провокують стан неплатоспроможності комерційного банку. Зазвичай кризи мають системний характер, що сприяє втраті фінансової безпеки основної частини комерційних банків, які представлені на ринку.

4. Недосконале інституціональне середовище в банківській сфері. Законодавство країни має бути спрямоване на мінімізацію випадків неплатоспроможності комерційних банків. Потрібно сприяти максимальному поверненню виданих кредитів, прийняттю під заставу ліквідних майнових ресурсів, а також виконанню всіх умов банківських договорів.

5. Ігнорування змін зовнішнього середовища керівництвом банку. Очевидно, що вразливість фінансової системи через зазначені чинники має тенденцію до її зростання під час значної зміни зовнішнього середовища діяльності банківських установ, наприклад, у випадку жорсткого державного нагляду, тобто підняття кредитних лімітів, державного контролю за відсотковими ставками, внаслідок чого гравців на ринку стає менше, адже не всі витримують стрес-тестування НБУ. За таких умов відбувається підвищення цінових коливань і оскільки конкуренція у банківському секторі значно зростає (за рахунок зникнення з ринку слабких учасників), великі комерційні банки

починають відчувати мінливість прибутковості, адже цін на їхні послуги формувалась і розширювалась під впливом існуючої на той час нормативно-правової бази. [10]

Основними причинами неплатоспроможності комерційних банків в Україні є:

- призупинення темпів росту та нестабільність загальносвітової та внутрішньої економіки;
- революційні події зими 2013 року;
- анексія Криму, війна на сході України;
- недотримання законодавства, особливо в частині про підтримання необхідного рівня всіх показників;
- «нечисті на руку» власники і менеджери, які використовували банк в своїх цілях, виводили активи;
- «банкопад» 2014-2017 рр. організований НБУ по причині перенасиченості ринку неплатоспроможними банками, які понижали загальну ліквідність ринку банківських послуг;
- зростання темпів розвитку технологій.

1.2. Порядок визнання та особливості неплатоспроможності комерційного банку

Порядок визнання неплатоспроможним комерційний банк регулюється:

1. Законом України № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. [16];
2. Рішенням № 2 «Про затвердження Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку» Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 05.07.2012 р. [15];
3. Законом України № 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 р. [17]

НБУ приймає рішення про визнання комерційного банку неплатоспроможним на підставі наступних критеріїв:

1) банк не слідує вимогам законодавства шляхом неприведення своїх внутрішніх документів та положень у відповідності з вимогами чинного законодавства та нормативно-правових актів НБУ;

2) зменшився розмір регулятивного капіталу або нормативів капіталу комерційного банку відносно мінімального рівня, який встановлений чинним законодавством та нормативно-правовими актами НБУ;

3) банківська установа протягом п'яти робочих днів поспіль не виконує 2 і більше відсотків своїх зобов'язань перед контрагентами та/або було встановлено факти невідображення в бухгалтерському обліку клієнтських документів;

4) після того, як банк віднесли до категорії проблемних був встановлений факт здійснення операцій (крім дозволених), оформлення та переоформлення договорів. Наслідком такої діяльності комерційного банку є збільшення заборгованості перед фізичними особами, суми яких не підпадають під гарантії ФГВФО;

5) відмова банку, який НБУ відніс до проблемних, виконувати розпорядження, рішення та/або вимоги щодо усунення порушень законодавства, нормативно-правових-актів НБУ протягом визначеного строку.

НБУ після того як визнає комерційний банк неплатоспроможним повідомляє ФГВФО, щоб він почав вживати заходи, які передбачені Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» Національний банк України не пізніше дня, наступного за днем прийняття рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, повідомляє про це рішення Фонд гарантування вкладів фізичних осіб для вжиття ним заходів, передбачених Законом України № 4452-VI "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" від 23.02.2012 року.

Після передачі комерційного банку ФГВФО, Національний банк України припиняє свій нагляд за ним. В банку запроваджується тимчасова адміністрація,

проводиться ліквідація. НБУ слідкує тільки за отриманням звітності та інформації до Кредитного реєстру.

Тимчасова адміністрація від Фонду гарантування вкладів повністю управляє банківською установою та вживає дії, які прописані в плані регулювання. Це передбачено Законом України та нормативно-правовими актами ФГВФО.

Під час введення тимчасової адміністрації в комерційному банку не передбачено:

- 1) забезпечувати потреби інвесторів та осіб що кредитують банк;
- 2) вилучення майна (а також грошових ресурсів) банківської установи, арешт та звернення стягнення на майно (у тому числі кошти) банку (виконавче провадження щодо банку зупиняється, у тому числі знімаються арешти, накладені на майно (у тому числі на кошти) банку, а також скасовуються інші вжиті заходи примусового забезпечення виконання рішення щодо банку);
- 3) виписання штрафів, пені, та подіних фінансово-економічних покарань за недотримання обов'язків що стосуються податків та інших належних до обов'язкового виконання сплат, а також боргів перед кредиторами, разом із тим не враховується інфляційний індекс протягом усього часу невиконання покладених на банк грошових домовленостей;
- 4) зарахування зустрічних вимог, у тому числі зустрічних однорідних вимог, припинення зобов'язань за домовленістю (згодою) сторін (у тому числі шляхом договірного списання), поєднанням боржника і кредитора в одній особі;
- 5) нарахування відсотків за зобов'язаннями банку перед вкладниками та кредиторами.

Якщо комерційний банк під час введення тимчасової адміністрації приводить у відповідність свою діяльність відповідно законодавства України щодо дотримання нормативів капіталу та ліквідності, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб припиняє повноваження куратора і передає банк під нагляд Національного банку України.

Якщо ж комерційний банк відмовляється виконати умови для повернення статусу платоспроможного, ФГВФО подає пропозицію про відкликання ліцензії до НБУ. Після того як НБУ приймає цю пропозицію, розпочинається процедура по відкликанню банківської ліцензії та ліквідація комерційного банку.

Ліквідатором комерційного банку стає Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Процедура ліквідації комерційного банку проводиться відповідно до Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Комерційний банк має право оскаржити рішення НБУ в суді в установленому законодавством порядку.

1.3. Оцінка ризику неплатоспроможності комерційного банку

Банківський бізнес вирізняється поміж інших сфер економічної діяльності своєю підвищеною ризикованістю. Це зумовлено специфічністю виконуваних операцій. Банківська діяльність є однією із тих підприємницьких діяльностей, яка жорстко регулюється не тільки державними, а й спеціальними контролюючими органами, такими як НБУ, ФГВФО та ін.

Під ризиком розуміють вірогідність небезпеки чи невдачі при здійсненні якоїсь дії.

Економічна теорія розуміє ризик як усвідомлену вірогідність небезпеки виникнення незапланованих втрат прибутків, майна, грошей у зв'язку з форс-мажорними змінами умов економічної діяльності чи несприятливими обставинами. [8].

А. Б. Камінський пояснює ризик, як невизначеність, конфліктність та нечіткість у фінансових відносинах та не виключає особливості сприймання даних характеристик зацікавленими суб'єктами цих відносин.

В діяльності комерційних банків ризик – це вірогідність зниження або втрати доходів, прибутку, поява збитків чи додаткових витрат при здійсненні фінансової діяльності комерційним банком.

Банківські ризики – це цілісна система, з кількісним та якісним складом, який може змінюватися в результаті розробки нових банківських продуктів, запровадження нових систем автоматизації банківських операцій чи транс націоналізація діяльності банку. Через таку обширність, виникає потреба в класифікації ризиків комерційних банків. Класифікація ризиків комерційних банків допоможе в пошуку шляхів підвищення ефективності управління ризиками банківських операцій.

Класифікація ризиків комерційних банків ґрунтується як на внутрішніх, так і на зовнішніх факторах утворення ризиків.

Розглянемо класифікацію ризиків комерційних банків за П.С.Роузом на рис. 1.2.

Ризик неплатоспроможності — це ймовірність того, що банк не зможе виконати свої зобов'язання навіть за умови швидкої реалізації (продажу) активів. Ризик неплатоспроможності тісно пов'язаний з ризиком ліквідності та з ризиком банкрутства і є похідним від решти ризиків. Саме тому процес управління базується на постійному контролі за рівнем загального ризику, який бере на себе банк.

Ризик неплатоспроможності комерційного банку є одним із головних системних ризиків, які можуть вплинути на стабільну роботу банку. Управління ризиком неплатоспроможності припускає створення умов для організації та тривалого забезпечення платоспроможності банку [11].

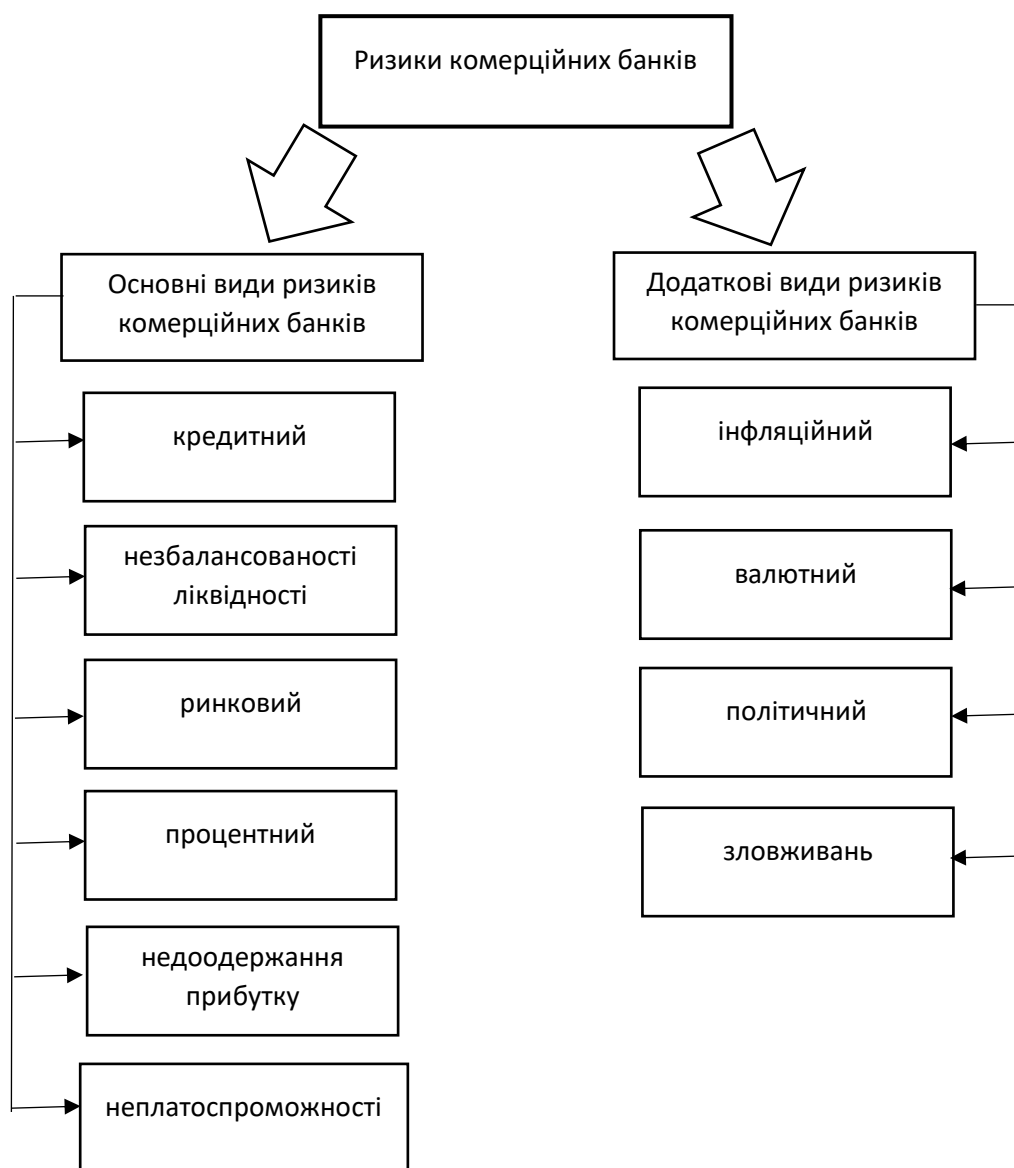

Рис. 1.2. Класифікація ризиків комерційних банків

Джерело: складено автором на основі даних П. С. Роуза

Існує взаємопов'язаність між ризиком неплатоспроможності та ліквідності, але варто пам'ятати, що за надвисокого рівня ліквідності банк може лишатися платоспроможним та, навпаки, неплатоспроможний банк не завжди є неліквідним. Таке можливо лише у разі, коли банк мобілізує велику кількість нових ресурсів, завдяки цьому ліквідність лишається на відповідному рівні. У разі припинення нових залучень банк не може виконувати власні зобов'язання та ризикує стати неліквідним [13].

Існують і випадки коли комерційний банк платоспроможний, але неліквідний. Це відбувається у зв'язку з тим, що розмір власного капіталу в

принципі задовольняє виконання зобов'язань перед власниками і кредиторами. Проте бувають ситуації, коли банк є неліквідним, але платоспроможним. Брак ліквідності в такому випадку тимчасовий і відновиться за певний проміжок часу.

Варто пам'ятати, що невиконання власних зобов'язань карається штрафом за прострочення з виплати депозитів. А коли банк бере кредити на міжбанківському ринку за високими відсотковими ставками для відновлення ліквідності, то він може понести зайві витрати, що негативно вплине на платоспроможність банківської установи.

Отже, неліквідність банку або непоодинокі ситуації тимчасової нестачі ліквідності з часом можуть спричинити утворення ризику неплатоспроможності фінансової установи і тим самим – зростання кризи. [12]

До запобігань настання неплатоспроможності входять такі методи:

- додержання визначених НБУ нормативів платоспроможності;
- контроль за додержанням прийнятих значень показників, які свідчать про платоспроможність банківської установи;
- здійснення стрес-тестування;
- моніторинг показників, які визначають економічний стан банку.[14]

Висновки до розділу 1.

Визнання комерційного банку неплатоспроможним – типове явище для економіки України. Національний банк України все жорсткіше контролює сектор банківських послуг, адже це надважливий сектор всієї економіки країни. Здорова банківська система впливає на розквіт економіки.

Основними факторами неплатоспроможності комерційних банків є:

1. Порушення макроекономічної рівноваги.
2. Неефективний внутрішній менеджмент банку.
3. Ендемічна криза, викликана діями уряду країни.
4. Недосконале інституціональне середовище в банківській сфері.
5. Ігнорування змін зовнішнього середовища керівництвом банку.

Порядок визнання неплатоспроможним комерційний банк регулюється:

1. Законом України № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р.;
2. Рішенням № 2 «Про затвердження Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку» Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 05.07.2012 р.;
3. Законом України № 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 р.

До запобігань настання неплатоспроможності входять такі методи:

- додержання визначених НБУ нормативів платоспроможності;
- контроль за додержанням прийнятних значень показників, які свідчать про платоспроможність банківської установи;
- здійснення стрес-тестування;
- моніторинг показників, які визначають економічний стан банку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ УКРАЇНИ

2.1. Причини появи та особливості неплатоспроможних комерційних банків України

В чому ж причини ситуації, що складається сьогодні у банківському секторі країни? Якщо звернутися до робіт вітчизняних вчених, то вони найчастіше поділяють усі проблеми, що призводять до банківських криз та погіршення ситуації у цьому секторі, на дві великі групи: на зовнішні, на які керівництво та акціонери банку вплинути не можуть, а також внутрішні, які спричинені чинниками, що існують в середині установи (рис. 2.1.)

Вітчизняні фахівці при оціненні ситуації, яка склалася в банківському секторі України, вважають, що головні причини банкрутства банків це різного виду махінації та зловживання владою менеджмент та керівництво банків. Також в цей список можна додати несприятливу ситуацію у бізнес-середовищі, яка тягнеться з 2014 року, коли почалися політична криза та військові дії на Сході та анексія Криму.

Найболючіша проблема банківського сектору це виведення грошей через банківську систему за кордон. Насамперед це виведення активів банків та часток співзасновників банків у випадку виявлення проблем в їх діяльності.

Рис. 2.1. Зовнішні та внутрішні причини появи неплатоспроможних банків
Джерело: [18]

На сьогодні виділяють п'ять основних схем, завдяки яким банкам вдавалося виводити кошти. Приблизна оцінка втрат – близько 50 млрд. грн [19].

Перше місце: виведення коштів через розміщення їх на кореспондентських рахунках в іноземних банках. Національний банк України встановив вимогу по зберіганню валют на кореспондентських рахунках в іноземних банках, яку

відносять до першої групи по Класифікатору валют (долар та євро). В процесі банкрутства (частіше всього це псевдобанкрутство), гроші, які банк розмістив на кореспондентському рахунку в банках країн-членів ЄС та США, списуються. Фонд гарантування вкладів повідомляє, що деякі установи приймали участь в таких операціях. Вімітимо операції австрійського банку Meisl Bank AG. Він вже брав участь у розслідуваннях, пов'язаних із фінансовими ринками, зокрема в Австрії. Також українські фінансові установи відкривають коррахунки у таких європейських банках як Bank Frick and CO AG (Ліхтенштейн), East-West United Bank (Люксембург) і Winter&Co (Австрія). Через них по даним ФГВФО вже вивели \$746,5 млн. і 52,9 млн. Євро [19].

Друге місце: виведення активів банку за кордон – відчуження активів банку за заниженою ціною. Оцінювачі, вступаючи у змову із співробітниками банку, оцінюють майно, значно занижуючи його реальну вартість. Після цього вказане майно реалізується серед довірених осіб та партнерських організацій. Фонд державного майна оцінив фінансові втрати від застосованої схеми банківськими установами у 4,89 млрд. грн.

Третє місце: виведення майна з-під застави. Мова йде про майно, що належить проблемному банку та на яке накладається обмеження щодо можливості його відчуження, оскільки воно виступає у якості майнового забезпечення. Як правило, у такій схемі приймають участь, крім посадових осіб банку, ще й зацікавлені особи з числа державних виконавців виконавчої служби, які незаконно знімають заборону на відчуження, вилучаючи відповідний запис з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Після цього вказане майно швидко реалізується керівництвом банку. Збитки держави від таких операцій оцінюються сьогодні в 12,58 млрд. грн..

Четверте місце: схема по відступленню прав вимоги за кредитами. В схемі беруть участь фінансові та факторингові фірми. Вони купляють у банків прибуткові кредитні портфелі по зниженій ціні. Через використання цієї схеми банківська система України втратила ще 12,43 млрд. грн.

П'яте місце: нецільове використання кредитних коштів. Схема виглядає наступним чином: керівництво банку допомагає компаніям (кредитним спілкам, небанківським фінансовим установам та промисловим підприємствам) отримати в їхньому банку кредитні кошти по пільговим умовам (відсоток значно занижений відносно ринкового) на різні види виробничої діяльності. Далі ці кошти повертаються до банку у вигляді депозиту під відсоток значно перевищуючий кредитний. Таким чином різниця по отриманим і сплаченим відсоткам розділяється між співниками.

Яскравий приклад в застосуванні схем по виведенню коштів показав банкрут «Михайлівський». Сутність схеми полягала в тому, щоб залучити якомога більше коштів від звичайних людей на свої рахунки. Це банку вдалося завдяки пропозиції з високими ставками по депозитам (до 28%). В цей же час договори укладалися з позиції повіреного в інтересах іншої фінкомпанії, якій по факту і відходили всі кошти. Таким чином, депозити банку не підпадали під страхування ФГВФО, що в свою чергу означало обхід всіх нормативних обмежень НБУ по залученню коштів фізичних осіб та не робив по залучених вкладах гарантійних внесків. Також були виявлені факти махінацій з боку менеджменту банку, який виводив ліквідні активи під виглядом надання позик до різних фінансових компаній. Ці фінансові компанії потім скуповували у банку кредитні портфелі фізичних осіб внаслідок чого був виведений основний реальний актив банку – високоприбутковий портфель кредитів фізичних осіб.

У «Дельта Банку» була подібна історія банкрутства. Банк почав відчувати фінансові проблеми на початку 2014 року, а у вересні цього ж року НБУ видав йому стабілізаційний кредит та ввів куратора. Проте, вже у жовтні 2014 року Нацбанком було прийняти рішення визнати «Дельта Банк» проблемним. Тимчасова адміністрація перевірявши діяльність банку виявила, що за місяць до її введення основний інвестор та співвласник банку вивів основний ліквідний портфель банку. Було викрито факт переуступок по кредитним вимогам на користь фірм, які належали керівництву. В результаті, можна сказати, що з введення тимчасової адміністрації запізнилися.

Стрімким було банкрутство і банку «Хрещатик». Тільки тут ситуація відрізнялася від попередніх. Аналітики пояснюють, що крах банку стався не через проблемний менеджмент, а через корпоративний конфлікт між акціонерами, які представляють різні фінансово-промислові групи. До цього всього банк «Хрещатик» порушував нормативні акти Нацбанку, а саме нормативи ліквідності. В результаті всіх цих чинників банк визнали неплатоспроможним.

Таблиця 2.1.

Критерії віднесення банків до категорії проблемних та неплатоспроможних

Ознака	Проблемний банк	Неплатоспроможний банк
Вимоги по регулятивному капіталу	Допущення банком на протязі звітного місяця спаду на 5% і більше розміру регулятивного капіталу: - щоденний розмір регулятивного капіталу нижче встановленого НБУ мінімального розміру регулятивного капіталу – 5 і більше разів та/або - значення нормативу достатності регулятивного капіталу нижче встановленого НБУ значення цього нормативу – в 2 і більше разів.	Банк допустив, щоб регулятивний капітал або нормативи капіталу банку зменшилися на одну третину від мінімального рівня.
Вимоги щодо здійснення розрахунків	Банком було відмовлено у виконанні вимоги владника чи іншого кредитора, строк якої настав 5 робочих днів тому і більше Перевірка встановила факт не відображення в бухобліку документів клієнтів банку, що не виконані у строк з вини банку.	Банк не виконує свої зобов'язання перед вкладниками та іншими кредиторами 10 робочих днів поспіль 10% і більше своїх зобов'язань.

Продовження табл. 2.1

Вимоги щодо дотримання банківського законодавства	Банк системно порушує законодавство, яке регулює питання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.	Банк не приводить у відповідність до вимог законодавства свою діяльність після того, як його віднесли до проблемних, але не пізніше ніж через 180 днів з дня визнання його проблемним. Банк одноразово або систематично здійснив/здійснює грубе порушення в сферах готівкового обігу, запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що створює загрозу інтересам вкладників і кредиторів.
Вимоги щодо ліквідності	Банк протягом звітного місяця допустив зменшення на 5% і більше значення хоча б одного з нормативів ліквідності нижче мінімальних нормативних значень, встановлених НБУ, що розраховуються: - по щоденним розрахункам – 5 і більше разів; - по щодадним розрахункам – 2 і більше разів. Негативно класифіковані активи банку (крім санаційних) становлять 40% і більше загальної суми активів, по яким оцінюють ризик та формуються резерви.	-
Вимоги щодо ризиків	Систематичне незабезпечення банком ефективної та адекватної роботи по управлінню ризиками. Це може створювати загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку.	-

Джерело: [20]

Діяльність неплатоспроможних банків регулюється завдяки трьом методам: фінансовій допомозі, реорганізації та ліквідації, що детально показано на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Методи врегулювання проблемних банків

Джерело: [21]

Закон України «Про банки та банківську діяльність» регулює процес визначення банку проблемним, неплатоспроможним чи банкрутом. Згідно цього закону реструктуризація та реорганізація насамперед направлені на те, щоб фінансово оздоровити проблемні банки, підвищити їх рівень капіталізації та ліквідувати окремі комерційні банки, запровадити тимчасову адміністрацію в проблемні банки, вдосконалити банківський менеджмент, статистичну та фінансову звітність, щоб попередити банкрутство того чи іншого банку.

В Україні зазвичай практикують ліквідацію та продаж неплатоспроможних банків іншим власникам, що в результаті несе за собою мінімізацію витрат для держави, але несе більше проблемних моментів для покупця. Звісно існують альтернативні варіанти по вирішенню

неплатоспроможності банків, що являються кращими за ліквідацію, адже їх ціль розширити джерела для розрахунків з кредиторами та зберегти довіру до банківської системи.

Під час кризи в банківській системі, започаткували такі варіанти рішення для неплатоспроможного банку як рекапіталізація та створення перехідного банку [21].

2.2. Аналіз фінансового стану комерційного банку АТ «ОТП БАНК»

Акціонерне товариство «ОТП Банк» це банк у складі капіталу якого частка іноземного капіталу дорівнює 100%. З 1 червня 2006 року 100% акцій Банку перейшло у власність угорського ВАТ «Національний Ощадний і Комерційний Банк» (надалі – «ОТР Bank Plc.» або «Материнський Банк»). 15 серпня 2006 року отримано дозвіл Антимонопольного комітету. Відповідно до вирішення комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 2 жовтня 2006 року №266 ОТР Bank Plc. отримав дозвіл НБУ на придбання 100% акціонерного капіталу Банку.

7 листопада 2006 року до державного реєстру банків здійснено запис про реєстрацію редакції статуту Закритого акціонерного товариства «ОТП Банк» у зв'язку зі зміною назви Банку з Акціонерний комерційний банк «Райффайзенбанк Україна» на Закрите акціонерне товариство «ОТП Банк». Дана подія відбулась після завершення процедури придбання ОТР Bank Plc. Акціонерного комерційного банку «Райффайзенбанк Україна», що був заснований на підставі Договору про створення та діяльність Акціонерного комерційного банку «Райффайзенбанк Україна» від 13 листопада 1997 року та рішення Установчих зборів Банку від 28 листопада 1997 року [22].

Юридична адреса та місцезнаходження Банку: Україна, 01033, м. Київ, вул. Жилянська, 43. Країна реєстрації – Україна.

Банк у своїй діяльності керується Законами України «Про банки та банківську діяльність», «Про акціонерні товариства», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, іншим чинним законодавством України, а також нормативно-правовими актами НБУ та інших органів виконавчої влади.

Станом на 31 грудня 2019 року єдиним акціонером Банку виступає ОТР Bank Plc. («ОТП Група»), юридична особа за законодавством Угорщини, розташована за адресою: Угорщина, 1051, м. Будапешт, вул. Надор, 16.

Материнський банк ОТР Bank Plc. Універсального типу який постачає повний спектр послуг і задовільняє потреби як клієнтів, які є приватними так і тих які є корпоративним. ОТП Група зарекомендувала себе як дуже актуальний та передовий гравець на сучасному угорському, і не тільки, банківському ринку. Її послуги налічують такі позиції: страхова сфера, сфера нерухомості, факторинг, лізинг та управління інвестиційними та пенсійними фондами.

Банк здійснює свою діяльність за допомогою регіональної мережі, що складається із 88 безбалансових операційних відділень (на базі чотирьох з них працюють регіональні дирекції, зареєстровані НБУ), та регіональної дирекції Київського регіону, створеної в організаційній структурі Головного офісу Банку. Станом на кінець дня 31 грудня 2019 року кількість працівників Банку становить 3,362 осіб.

На підставі ліцензії НБУ №191 від 5 жовтня 2011 року Банк надає повний спектр банківських послуг.

У 2019-му активи Банку суттєво прискорили зростання і досягли рівня 44,8 млрд грн, що на 36,7% більше, ніж на початку року. Рентабельність активів продовжила зростати до рівня 6,54% у річному вираженні. Збільшення рівня прибутковості вдалося досягти завдяки зростанню долі споживчих кредитів у структурі робочого кредитного портфеля, підвищенні ефективності операційних процесів та виважених підходах щодо політики управління кредитними ризиками. За підсумками року Банк увійшов у ТОП-10 (9-те місце) найбільших

банків України за рівнем чистих активів, посів 5-те місце за рівнем чистого прибутку. Ринкова частка чистих активів на кінець 2019-го досягла 2,94% (проти 2,40% роком раніше).

Рис. 2.3. Працюючий кредитний портфель АТ «ОТП БАНК» за 2017-2019 рр.

Джерело: [22]

Як можемо пересвідчитись з Рис. 2.3., на поділці 2019 року ПКП змінився зі знаком плюс на 19,3% і дійшов позначки у 24,4 млрд. грн. Збільшення суми працюючого кредитного портфеля можна пояснити зростанням числа продажів саме споживчих кредитів, хоча не обійшлося і без зростання портфеля кредиток та пожвавленням надання кредитів юридичним особам у валюті.

Рис. 2.4. Портфель POS-кредитів АТ «ОТП БАНК» за 2017-2019 рр.

Джерело: [22]

Рис. 2.5. Портфель кредитів готівкою АТ «ОТП БАНК» за 2017-2019 рр.

Джерело: [22]

Рис. 2.6. Портфель кредитних карток АТ «ОТП БАНК» за 2017-2019 рр.

Джерело: [22]

ОТП Банк, як банк, котрий слідує стратегічному плану підкорення частини ринку у 2019 році притримувався збільшення суми пасивного портфеля в сфері роздрібного підприємництва і в результаті портфель пасивів досягнув частки 30% серед клієнтів основною сферою діяльності яких є роздрібний бізнес. А саме зміна відбулась від 5918 млн грн до 7656 млн грн. Лише за 2019 рік було залучено строкових депозитів у кількості 58 320 шт. на суму 5738 млн грн. Популярним серед клієнтів також був ощадний вклад – їх відкрито 78 802 шт [22].

Рис. 2.7. Кошти клієнтів АТ «ОТП БАНК» за 2017-2019 рр.

Джерело: [22]

Завдяки збільшенню довіри до ОТП Банку, привабливості депозитних продуктів та програм лояльності у 2019 році кошти юридичних та фізичних осіб зросли на 31,8% і досягли рекордного рівня – 35,4 млрд грн.

Рис. 2.8. Чистий комісійний дохід АТ «ОТП БАНК» за 2017-2019 рр.

Джерело: [22]

Активне розширення клієнтської бази як юридичних, так і фізичних осіб призвело до зростання чистого комісійного доходу на 13,9% – до рівня 1,3 млрд грн у 2019 році.

Рис. 2.9. Чистий комісійний дохід АТ «ОТП БАНК» за 2017-2019 рр.

Джерело: [22]

Суттєве зростання капіталу шляхом капіталізації прибутків протягом трьох останніх років дозволяє Банку бути готовим до будь-яких стресових ситуацій. Станом на кінець 2019-го норматив достатності капіталу перевищується більш ніж удвічі (нормативне значення 10%).

Активи ОТП Банку - 44,8 млрд грн.

За підсумками року Банк увійшов у ТОП-10 (9-те місце) найбільших банків України за рівнем чистих активів, посів 5-те місце за рівнем чистого прибутку.

Сума працюючих кредитів - 24,4 млрд грн.

Сума депозитів в ОТП Банку - 35,4 млрд грн.

ОТП Банк обслуговує понад 1 мільйон клієнтів фізичних осіб.

Інтернет-банкінгом OTP Smart користуються майже 700 000 осіб.

Впроваджено унікальний для фінансового ринку України продукт «Нова Будова» – беззаставна альтернатива традиційній іпотеці. Обсяг кредитів за рік перевищив 200 млн грн.

Відкрито перший OTP Future Branch, діджитал відділення у самому центрі столиці.

З метою забезпечення більшого комфорту для клієнтів Банком створена CoHub платформа (центр інформаційно-консультаційної підтримки юридичних осіб).

Загальна база клієнтів МСБ склала 42,5 тис. юридичних осіб на кінець 2019 року.

У рамках фінансування для даного сегменту впродовж 2019 року було підписано 558 кредитних угод на загальну суму 380,2 млн грн.

Загальний кредитний портфель «ОТП Агро Фабрики» перевищив 1,2 млрд грн.

ОТП Банк в сегменті Роздрібного бізнесу невпинно слідує стратегії нарощування обсягів бізнесу та збільшення частки ринку, дотримуючись при цьому високих стандартів якості сервісу, клієнторієнтованості та впровадження інноваційних рішень.

При цьому ОТП Банк не збільшував мережу відділень, що стало мотивуючим викликом у підвищенні ефективності мережі продажів, стимулом у досягненні стратегічних цілей без додаткових капіталовкладень та витрат. Саме впровадження діджиталізації сервісів Банку, таких як онлайн спілкування з клієнтом за допомогою чату і чат-боту, удосконалення інтернет-банкінгу, оснащення зон самообслуговування відділень платіжними депозитними терміналами та іншим цифровим обладнанням, дозволило збільшити обсяги та покращити якість обслуговування клієнтів.

2.3. Аналіз ризику неплатоспроможності комерційного банку АТ «ОТП БАНК»

Ризиком ліквідності вважають вірогідність виникнення непередбачених обставин, за яких додаткові витрати або збитки є вимушеною мірою. Також такою обставиною може бути втрата або недостатній дохід відносно запланованого через неможливість банку забезпечувати зростання активів чи виконання своїх боргів вчасно і в повному обсязі.

В корені цього ризику стоять зміна ринкового клімату, зміна тенденцій надходжень прибутку і тому подібне.

Найвищим колегіальним органом Банку, що здійснює управління ризиком ліквідності, є Комітет з управління активами та пасивами, який створений згідно з рішенням Наглядової ради Банку.

Наступний рівень управління ліквідністю – це управління короткостроковою ліквідністю. Ключовими показниками на цьому рівні є норматив Національного банку України LCR та внутрішні показники достатності короткострокової ліквідності.

Процентний ризик банківської книги – це імовірність виникнення збитків або додаткових втрат чи недоотримання запланованих доходів унаслідок впливу несприятливих змін процентних ставок на банківську книгу.

Найвищим колегіальним органом Банку, що здійснює управління процентним ризиком банківської книги, є Комітет з управління активами та пасивами, який створений згідно з рішенням Наглядової ради Банку.

Станом на кінець 2019 року вплив зміни процентних ставок на процентну маржу Банку на горизонті одного року становить 211 млн грн, або 6.3% від очікуваного чистого процентного доходу, за умови паралельного шоку кривої відсоткових ставок на 1000 базисних пунктів для гривні та 200 базисних пунктів для іноземних валют. Максимальна зміна економічної вартості капіталу досягає 404 млн грн, або 5.9% регулятивного капіталу Банку, станом на кінець 2019 року

в результаті шоку зміни лише короткострокових ставок до 6 місяців для гривні та паралельного шоку кривої відсоткових ставок для іноземних валют [22].

Ринковий ризик – це імовірність виникнення збитків або додаткових витрат чи недоотримання запланованих доходів унаслідок несприятливої зміни курсів іноземних валют, процентних ставок та вартості фінансових інструментів.

Найвищим колегіальним органом Банку, що здійснює управління ринковим ризиком, є Комітет з управління активами та пасивами, який створений згідно з рішенням Наглядової ради Банку.

ОТП Група встановила нульову толерантність до валютного ризику (+/- 5 млн доларів США), тому Банк уникає відкритої валютної позиції в банківській книзі. Протягом 2019 року розмір відкритої валютної позиції визначався операціями Казначейства Банку в торговій книзі в межах лімітів, встановлених Національним банком України станом на кінець 2019 року не більше 5% від регулятивного капіталу. Станом на кінець 2019 року відкрита валютна позиція в торговій книзі була практично близька до 0. Одноденний VaR по операціям в іноземних валютах, встановлений на рівні 31 млн грн, був фактично невикористаний.

Щодо інших ринкових ризиків, ризик зміни процентних ставок за цінними паперами в торговій книзі Банку, одноденний VaR, встановлений на рівні 4 млн грн, був також фактично невикористаний.

Банк належним чином управляє різницею ліквідності, яка виникла протягом 2019 та 2018 років за активами та зобов'язаннями, строк погашення яких становить менше 1 року.

Основна частина зобов'язань, за якими нараховуються проценти, представлена як депозитами клієнтів на вимогу, так і короткостроковими вкладками з можливістю дострокового розірвання договору, тому їх усіх віднесено до категорії, строк погашення яких становить до 1 місяця. На основі припущення щодо безперервності діяльності фактичний строк основних депозитів на вимогу вважається невизначеним.

Депозити клієнтів підлягають поверненню за вимогою та при настанні строку. Звичайно депозити на вимогу є достатньо стабільними та їх не знімають протягом одного місяця. Управління ризиком ліквідності Банку включає оцінку залишків на поточних рахунках, а саме стабільної частини депозитів. Станом на кінець дня 31 грудня 2019 та 2018 років стабільна частина депозитів клієнтів, розрахована як сума депозитів та поточних рахунків клієнтів на кінець року за вирахуванням стандартного відхилення депозитів та поточних рахунків клієнтів за останні три роки, складає 26,019,725 тисяч гривень та 18,777,003 тисячі гривень, відповідно.

Таким чином, станом на кінець дня 31 грудня 2019 та 2018 років перевищення короткострокових активів Банку над короткостроковими зобов'язаннями Банку, розраховане з врахуванням стабільної частини депозитів клієнтів, як зобов'язань, фактичний строк яких вважається невизначеним, становить 16,171,572 тисяч гривень та 11,042,964 тисяч гривень, відповідно.

Подальший аналіз ризику ліквідності представлений у наступних таблицях у відповідності до МСФЗ 7.

Дані таблиці складені на основі строків погашення згідно контрактів з контрагентами.

Таблиця 2.2

Аналіз ризику ліквідності АТ «ОТП БАНК» за 2019 рік

НЕПОХІДНІ ФІНАНСОВІ АКТИВИ	До 1 місяця	Від 1 до 3 місяців	Від 3 місяців до 1 року	Від 1 до 5 років	Більше 5 років	31 грудня 2018 року Всього
Грошові кошти та рахунки у НБУ	3,139,593	-	-	-	-	3,139,593
Кошти в банках	4,308,470	-	-	-	-	4,308,470
Кредити клієнтам	5,769,208	4,223,841	9,413,918	5,047,535	856,891	25,311,393

Продовження табл. 2.2

Інвестиції, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	413,154	174,713	1,109,247	1,914,621	730	3,612,465
Інвестиції, що оцінюються за амортизованою собівартістю	7,212,296	-	-	-	-	7,212,296
Інші фінансові активи	152,745	-	-	-	-	152,745
Всього непохідних фінансових активів	20,995,466	4,398,554	10,523,165	6,962,156	857,621	43,736,962
Похідні фінансові активи	454	-	-	-	-	454
ВСЬОГО ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ	-	4,398,554	10,523,165	6,962,156	857,621	43,737,416
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ НЕПОХІДНІ ФІНАНСОВІ						
Кошти банків та інших фінансових установ	189,959	-	135,038	242,804	-	567,801
Рахунки клієнтів	34,253,310	361,920	763,971	22,725	-	35,401,926
Орендні зобов'язання	14,612	14,317	62,434	83,062	-	174,425
Інші фінансові зобов'язання	592,715	-	-	-	-	592,715
Видані гарантії та аналогічні зобов'язання	2,473,114	-	-	-	-	2,473,114
Безвідкличні зобов'язання за кредитами та невикористаними кредитними лініями	6,900,955	-	-	-	-	6,900,955
Всього непохідних фінансових зобов'язань	44,424,665	376,237	961,443	348,591	-	46,110,936
Похідні фінансові зобов'язання	3,447	-	-	-	-	3,447
ВСЬОГО ФІНАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	44,428,112	376,237	961,443	348,591	-	46,114,383
Розрив ліквідності	(23,432,192)	4,022,317	9,561,722	6,613,565	857,621	
Кумулятивний розрив ліквідності	(23,432,192)	(19,409,875)	(9,848,153)	(3,234,588)	(2,376,967)	

Джерело: [22]

РИЗИК ЛІКВІДНОСТІ: ПЕРЕВИЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ
НАД ФІНАНСОВИМИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ З УРАХУВАННЯМ
РОЗПОДІЛУ СТАБІЛЬНОЇ ЧАСТИНИ

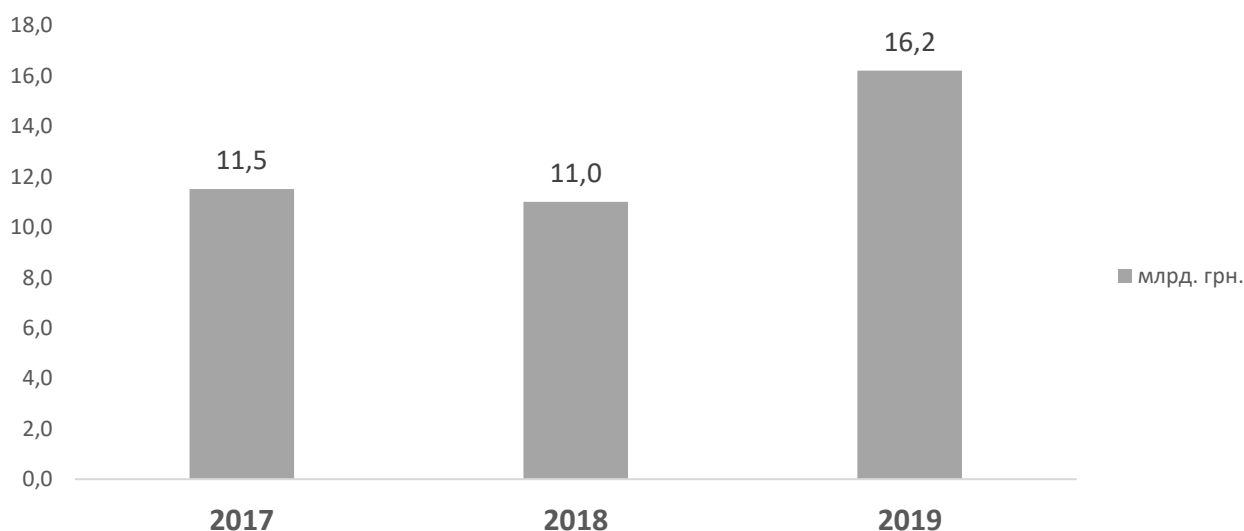

Рис. 2.11. Ризик ліквідності: перевищення фінансових активів над фінансовими зобов'язаннями з урахуванням розподілу стабільної частини банку АТ «ОТП БАНК» за 2017-2019 рр.

Джерело: [22]

Протягом 2019 року Банк продовжував утримувати достатній запас перевищення короткострокових активів над зобов'язаннями Банку, забезпечивши досягнення показника LCR на рівні понад 175% у всіх валютах та більш як 140% в іноземних валютах. Тестові розрахунки нового показника достатності структурної ліквідності NSFR дають Банку очікування на виконання цього показника з достатнім рівнем запасу. Портфель депозитів Банку залишається достатньо диверсифікованим, частка 20 найбільших вкладників (груп пов'язаних вкладників) Банку знаходиться на рівні близько 21%, з концентрацією вище середнього лише по залишкам коштів клієнтів в євро.

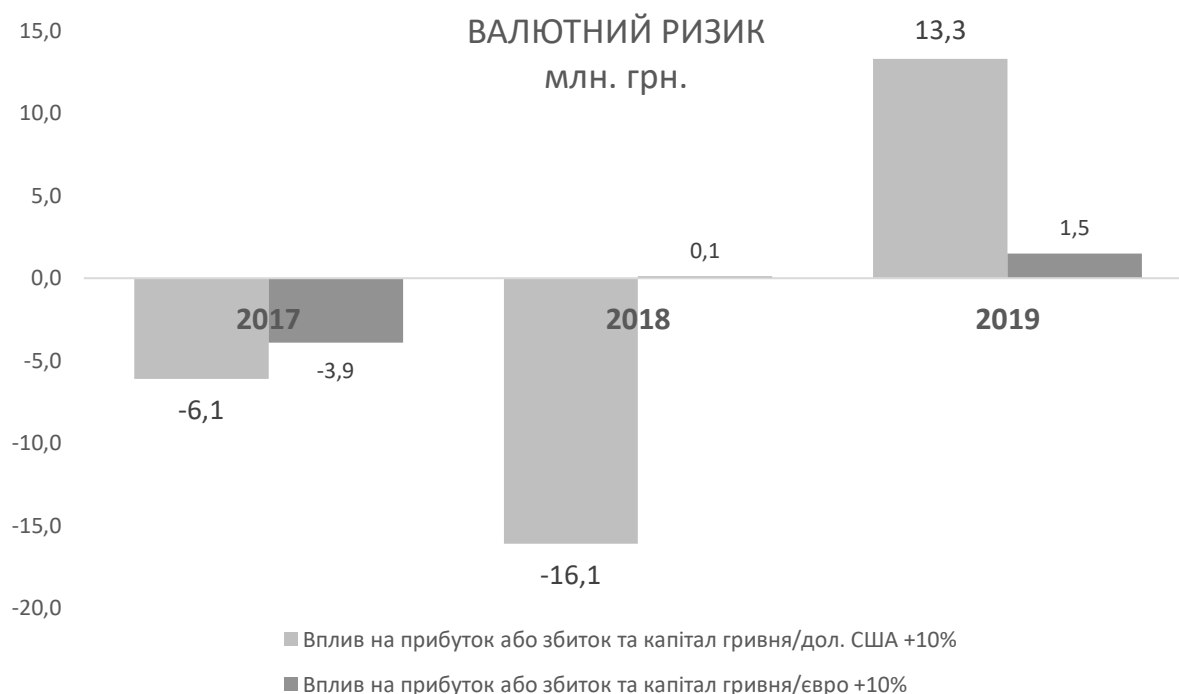

Рис. 2.12. Валютний ризик банку АТ «ОТП БАНК» за 2017-2019 рр.

Джерело: [22]

ОТП Група встановила нульову толерантність до валютного ризику (+/- 5 млн доларів США), тому Банк уникає відкритої валютної позиції в банківській книзі. Протягом 2019 року розмір відкритої валютної позиції визначався операціями Казначейства Банку в торговій книзі в межах лімітів, встановлених Національним банком України станом на кінець 2019 року не більше 5% від регулятивного капіталу. Станом на кінець 2019 року відкрита валютна позиція в торговій книзі була практично близька до 0. Одноденний VaR по операціям в іноземних валютах, встановлений на рівні 31 млн грн, був фактично невикористаний.

Операційний ризик є залишковим ризиком у результаті застосування заходів мінімізації ризиків в рамках системи внутрішнього контролю. Ризик-апетит розподіляється між бізнес-лініями та категоріями типів подій операційного ризику і встановлюється у відсотках від операційного доходу або ж в абсолютному розмірі. Чистий ефект втрат від подій операційного ризику, які були ідентифіковані в 2018 році, суттєво не змінився, зменшившись на 24% – до 26 млн грн, близько 2/3 втрат – це події зовнішнього шахрайства по

зобов'язаннях за виданими Банком кредитами та операціях із картками. ххv Банк провів попередні розрахунки вимог до капіталу на покриття операційних ризиків, які банки України будуть зобов'язані розраховувати з 2022 року як коефіцієнт 15% від суми трьох компонентів: компонент чистих процентних доходів/витрат та дивідендів, сервісний компонент, фінансовий компонент. Вимоги до капіталу на покриття операційних ризиків на 2020 рік становлять 871 млн грн., майже 13% від регулятивного капіталу Банку станом на кінець 2019 року [23].

У 2000 р. Юджин Кочак розробив багатофакторну модель прогнозування банкрутства банківських установ. В процесі дослідження було проаналізовано ступінь важливості 87 коефіцієнтів. Найбільш впливовими виявилися 8 з них. Статистичною базою були 84 банки, 50% яких мали позитивні показники фінансової діяльності, а решта стали банкрутами.

Ця модель має такий вигляд:

$$Z = 1,8601 \times V_1 - 2,008 \times V_6 + + 4,7043 \times V_9 - 1,263 \times V_{11} + 1,4248 \times V_{46} + \\ + 2,3574 \times V_{56} - 1,656 \times V_{58} + 4,4307 \times V_{62},$$

де Z – показник ймовірності банкрутства;

V_1 – чистий операційний прибуток/зобов'язання банку;

V_6 – операційні витрати/ активи;

V_9 – доходи по кредитах/активи;

V_{11} – заробітні плати/активи;

V_{46} – цінні папери/робочі активи;

V_{56} – інші доходи (небанківська діяльність)/активи;

V_{58} – прострочені кредити/активи;

V_{62} – резервні фонди/неповернені кредити.

Розрахуємо показник для банку АТ «ОТП БАНК».

$$Z = 0,47 - 0,08 + 0,43 - 0,03 + 0,17 + 0,01 - 0,17 = 0,8$$

Нормативне значення показника $Z < 0$, тому можна зробити висновок, що банку АТ «ОТП БАНК» ризик банкрутства в найближчі роки не загрожує.

На думку вченого О. Терещенка, оптимальна дискримінантна функція повинна враховувати всі складові фінансового стану, а саме ліквідність, прибутковість, оборотність, структуру майна, капіталу тощо:

$$Z = 1,5 \times X_1 + 0,08 \times X_2 + 10 \times X_3 + 5 \times X_4 + 0,3 \times X_5 + 0,1 \times X_6,$$

де X_1 – грошовий потік/зобов'язання;

X_2 – валюта балансу/зобов'язання;

X_3 – чистий прибуток/баланс;

X_4 – чистий прибуток/виручка;

X_5 – виробничі запаси/виручка;

X_6 – виручка/обіговість основного капіталу.

$$Z = 1,5 \times 0,19 + 0,08 \times 1,21 + 10 \times 0,06 + 5 \times 0,5 + 0,3 \times 0,11 + 0,1 \times 6,56 = 0,29 + 0,1 + 0,6 + 2,5 + 0,03 = 3,52$$

Якщо $Z > 2$, то можемо вважати банк АТ «ОТП БАНК» фінансово стійким, йому не загрожує банкрутство найближчим часом.

Ще однією вітчизняною моделлю прогнозування банкрутства підприємств є модель Сайфулліна – Кадикова, в якій оцінка рівня фінансового стану здійснюється за рейтинговим числом R [24-25].

$$R = 2 \times K_1 + 0,1 \times K_2 + 0,08 \times K_3 + 0,45 \times K_4 + K_5,$$

де K_1 = (Власний капітал – Необоротні активи)/Оборотні активи;

K_2 = Оборотні активи/Короткострокові зобов'язання;

K_3 = Виручка від реалізації/Середньорічна вартість активів;

K_4 = Чистий прибуток/Виручка;

K_5 = Чистий прибуток/Власний капітал

$$R = 2 \times 0,22 + 0,1 \times 0,9 + 0,08 \times 0,13 + 0,45 \times 0,5 + 0,33 = 0,44 + 0,09 + 0,01 + 0,23 + 0,33 = 1,1$$

При $R > 1$ фінансовий стан банку вважається задовільним.

Проаналізувавши показники банку по різних моделях імовірності банкрутства, можна зробити загальний висновок, що АТ «ОТП БАНК» далекий від такої загрози. Банк платоспроможний, ліквідний та працює на зростання. 2019 рік став для банку досить вдалим.

Висновки до розділу 2

Закон України «Про банки та банківську діяльність» регулює процес визначення банку проблемним, неплатоспроможним чи банкрутом. Згідно цього закону реструктуризація та реорганізація насамперед направлені на те, щоб фінансово оздоровити проблемні банки, підвищити їх рівень капіталізації та ліквідувати окремі комерційні банки, запровадити тимчасову адміністрацію в проблемні банки, вдосконалити банківський менеджмент, статистичну та фінансову звітність, щоб попередити банкрутство того чи іншого банку.

В Україні зазвичай практикують ліквідацію та продаж неплатоспроможних банків іншим власникам, що в результаті несе за собою мінімізацію витрат для держави, але несе більше проблемних моментів для покупця. Звісно існують альтернативні варіанти по вирішенню неплатоспроможності банків, що являються кращими за ліквідацію, адже їх ціль розширити джерела для розрахунків з кредиторами та зберегти довіру до банківської системи.

Суттєве зростання капіталу шляхом капіталізації прибутків протягом трьох останніх років дозволяє Банку бути готовим до будь-яких стресових ситуацій. Станом на кінець 2019-го норматив достатності капіталу перевищується більш ніж удвічі (нормативне значення 10%).

Станом на кінець 2019 року вплив зміни процентних ставок на процентну маржу Банку на горизонті одного року становить 211 млн грн, або 6.3% від очікуваного чистого процентного доходу, за умови паралельного шоку кривої відсоткових ставок на 1000 базисних пунктів для гривні та 200 базисних пунктів для іноземних валют. Максимальна зміна економічної вартості капіталу досягає 404 млн грн, або 5.9% регулятивного капіталу Банку,

Проаналізувавши показники банку по різних моделях імовірності банкрутства, можна зробити загальний висновок, що АТ «ОТП БАНК» далекий від такої загрози. Банк платоспроможний, ліквідний та працює на зростання. 2019 рік став для банку досить вдалим.

РОЗДІЛ 3

МОДЕЛЮВАННЯ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ МІЖ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ЕКОНОМІЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В ПРОГРАМНОМУ ПАКЕТІ EVIEWS

3.1. Теоретичні засади моделі

Вище уже були зазначені чинники, які впливають на неплатоспроможність комерційних банків. Та у цьому розділі було б доречно розглянути взаємозв'язок між економічними показниками та неплатоспроможністю.

Регулювання показників адекватності регулятивного капіталу, як ми вважаємо, є дуже важливим, адже незадовільні значення таких нормативів можуть нести наслідки збільшення ризиків, у тому числі ризику неплатоспроможності, та погано повпливати на фінансову стабільність банків. Норматив адекватності регулятивного капіталу відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розраховуватися зі своїми зобов'язаннями, його зростання свідчить про збільшення частки ризику, що приймає на себе банк, а зниження – про збільшення ризику, який беруть на себе кредитори та вкладники банку[26].

3.2. Побудова та оцінка моделі в пакеті EViews

Для моделі було обрано певний перелік змінних щоб перевірити залежність та їх вплив на норматив адекватності регулятивного капіталу (H2), який відображає здатність банку розплачуватись за своїми зобов'язаннями і у той же час платоспроможність. Об'єктом побудови багатofакторної регресійної моделі є такі показники: кредити надані комерційними банками клієнтам, зобов'язання банків, активи банків, частка непрацюючих кредитів у портфелях

банків, інфляція та доходи банків. Обрані чинники, так чи інакше, мають впливати на норматив адекватності регулятивного капіталу.

Для проведення дослідження було обрано програмний пакет EViews, який дозволяє побудувати багатфакторну регресію. Висунуто наступні гіпотези:

- Норматив адекватності (достатності) регулятивного капіталу банків прямо залежить від кредитів наданих комерційними банками клієнтам;
- Норматив адекватності (достатності) регулятивного капіталу банків обернено залежить від зобов'язань банків;
- Норматив адекватності (достатності) регулятивного капіталу банків прямо залежить від активів банків ;
- Норматив адекватності (достатності) регулятивного капіталу банків прямо залежить від частки непрацюючих кредитів у портфелях банків;
- Норматив адекватності (достатності) регулятивного капіталу банків обернено залежить від інфляції ;
- Норматив адекватності (достатності) регулятивного капіталу банків прямо залежить від доходів банку.

Характеристика змінних: залежною змінною у нашій багатфакторній регресії є норматив адекватності регулятивного капіталу (H2) у % (REG_CAP_AD_RATE у позначеннях програмного пакету EViews).

Незалежними змінними є кредити надані комерційними банками клієнтам у млн. грн (LOANS2), зобов'язання банків у млн. грн. (LIABILITIES), активи банків у млн. грн. (BANK_ASSETS), частка непрацюючих кредитів у портфелях банків у % (NPL_RATE_IN_BANK_PORTF), інфляція у % (CPI) та доходи у млн. грн (INCOME).

Період спостережень: помісячно 2016M12 – 2019M12 рр.

Джерело даних: Національний банк України.

Загальний вигляд моделі може бути описаний рівнянням:

$$\text{Log (REG_CAP_AD_RATE)} = \beta_0 + \beta_1 * \text{LOANS2} + \beta_2 * \text{LIABILITIES} + \beta_3 * \text{BANK_ASSETS} + \beta_4 * \log (\text{NPL_RATE_IN_BANK_PORTF}) + \beta_5 * \text{CPI} + \beta_6 * \text{INCOME} + u_i$$

Будуємо багатфакторну регресію (рис 3.1) за загальним рівнянням вказаним вище.

Dependent Variable: LOG(REG_CAP_AD_RATE)
Method: Least Squares
Date: 05/24/20 Time: 14:04
Sample: 1 37
Included observations: 37

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-3.428433	0.408395	-8.394892	0.0000
LOANS2	9.83E-07	1.83E-07	5.369644	0.0000
LIABILITIES	-3.76E-06	7.60E-07	-4.955007	0.0000
BANK_ASSETS	4.21E-06	5.58E-07	7.555173	0.0000
LOG(NPL_RATE_IN_BANK_PORTF)	0.757007	0.304716	2.484306	0.0188
CPI	-0.003414	0.005271	-0.647657	0.5221
INCOME	-3.78E-06	2.47E-06	-1.531646	0.1361
R-squared	0.871516	Mean dependent var	-1.768957	
Adjusted R-squared	0.845820	S.D. dependent var	0.090081	
S.E. of regression	0.035371	Akaike info criterion	-3.677195	
Sum squared resid	0.037533	Schwarz criterion	-3.372427	
Log likelihood	75.02811	Hannan-Quinn criter.	-3.569750	
F-statistic	33.91545	Durbin-Watson stat	1.142643	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Рис. 3.1. Модель з шістьма залежними змінними

Джерело: складено автором в програмному пакеті EViews

Перш за все, побудувавши багатфакторну регресійну модель (рис. 3.1) звертаємо увагу на коефіцієнт p-value, котрий вказує нам, що змінні інфляція (CPI) та дохід (INCOME) не є значущими (коефіцієнти цих змінних при Prob. > 0). Через це було прийнято рішення відкинути ці змінні та залишити лише такі: кредити надані комерційними банками клієнтам, зобов'язання банків, активи банків, частка непрацюючих кредитів у портфелях банків.

Тепер загальний вигляд нашої моделі буде описуватись таким рівнянням:

$$\text{Log}(\text{REG_CAP_AD_RATE}) = \beta_0 + \beta_1 * \text{LOANS2} + \beta_2 * \text{LIABILITIES} + \beta_3 * \text{BANK_ASSETS} + \beta_4 * \log(\text{NPL_RATE_IN_BANK_PORTF}) + u_i$$

Знову будуюмо багатфакторну регресійну модель, але уже лише з чотирма залежними змінними (Рис. 3.2).

Dependent Variable: LOG(REG_CAP_AD_RATE)

Method: Least Squares

Date: 05/24/20 Time: 17:34

Sample: 1 37

Included observations: 37

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-3.582241	0.171998	-20.82719	0.0000
LOANS2	9.98E-07	1.85E-07	5.385125	0.0000
LIABILITIES	-3.84E-06	6.35E-07	-6.043778	0.0000
BANK_ASSETS	4.33E-06	5.09E-07	8.500183	0.0000
LOG(NPL_RATE_IN_BANK_PORTF)	0.801437	0.223619	3.583931	0.0011
R-squared	0.858660	Mean dependent var	-1.768957	
Adjusted R-squared	0.840992	S.D. dependent var	0.090081	
S.E. of regression	0.035920	Akaike info criterion	-3.689934	
Sum squared resid	0.041289	Schwarz criterion	-3.472242	
Log likelihood	73.26378	Hannan-Quinn criter.	-3.613187	
F-statistic	48.60096	Durbin-Watson stat	1.281547	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Рис. 3.2. Початкова модель зі значущими залежними змінними

Джерело: складено автором в програмному пакеті EViews

Прибравши незначимі незалежні змінні та побудувавши нову регресійну модель, уже можемо стверджувати, що фактори, які залишились, є значущими, адже ймовірність того, що змінні дорівнюють нулю, тобто не є значимими менше ніж нуль цілих і п'ять сотих ($\text{prob.} < 0,05$) (Рис. 3.2).

Також з Рис 3.2 можна побачити коефіцієнт детермінації (R-squared), котрий демонструє пояснювальну здатність моделі (чим ближче коефіцієнт до 1,

тим краще обрані змінні пояснюють зміну нормативу адекватності капіталу). Згідно з результатами оцінки, зміна суми кредитів наданих комерційними банками клієнтам, зобов'язань банків, активів банків, частки непрацюючих кредитів у портфелях банків на 86% пояснює зміну нормативу Н2. Також для перевірки моделі на адекватність ми використовуємо показник F-статистика Фішера, нульова гіпотеза котрого полягає у тому, що усі коефіцієнти одночасно є нульовими. Так як $\text{prob}(F\text{-statistic})$ дорівнює нулю, ми можемо сказати, що усі змінні одночасно не є нулями.

Тепер необхідно провести низку тестів для перевірки дотримання класичних припущень узагальненої регресійної моделі.

Перевірка наявності автокореляції залишків.

Спочатку ми проведемо тест на наявність автокореляції залишків моделі. Для перевірки наявності автокореляції першого порядку ми використаємо критерій Дарбіна–Ватсона, який можна знайти в таблиці аналізу (Рис. 3.2). Для обґрунтованих висновків щодо наявності автокореляції залишків у нашій моделі потрібно здійснити оцінку зон. Для цього у таблиці статистики Дарбіна-Ватсона для рівня значимості 5% знаходимо критичні значення відповідно до кількості незалежних змінних (4) та кількості спостережень (37): $d_L = 1.2$, $d_U = 1.7$. Після цього будемо графік зон тестування автокореляції першого порядку за тестом Дарбіна-Ватсона (Рис. 3.3).

Рис. 3.3. Зони тестування автокореляції відповідно до побудованої моделі
Джерело: складено автором на основі таблиці статистики Дарбіна-Ватсона

Значення оцінки потрапляє в зону невизначеності, отже це класичне припущення ми не можемо ні підтвердити ні спростувати. Висновки щодо автокореляції у тому числі вищих порядків будемо робити на основі LM тесту.

При тестуванні LM тестом було обрано 12 порядок, адже наші дані є місячними. Отримано такий результат (Рис. 3.4).

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:

F-statistic	0.778661	Prob. F(12,20)	0.6656
Obs*R-squared	11.78184	Prob. Chi-Square(12)	0.4634

Test Equation:

Dependent Variable: RESID

Method: Least Squares

Date: 05/24/20 Time: 19:27

Sample: 1 37

Included observations: 37

Presample missing value lagged residuals set to zero.

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.220974	0.277959	-0.794989	0.4360
LOANS2	1.36E-07	2.23E-07	0.610214	0.5486
LIABILITIES	5.77E-07	9.22E-07	0.626081	0.5383
BANK_ASSETS	-4.62E-07	7.13E-07	-0.647404	0.5247
LOG(NPL_RATE_IN_BANK_PORTF)	-0.028194	0.252422	-0.111695	0.9122
RESID(-1)	0.319717	0.228277	1.400565	0.1767
RESID(-2)	-0.097804	0.245332	-0.398659	0.6944
RESID(-3)	-0.321056	0.244688	-1.312100	0.2043
RESID(-4)	-0.056905	0.265236	-0.214543	0.8323
RESID(-5)	-0.190314	0.255682	-0.744337	0.4653
RESID(-6)	-0.280684	0.242424	-1.157823	0.2606
RESID(-7)	0.062047	0.238840	0.259784	0.7977
RESID(-8)	-0.291002	0.236533	-1.230279	0.2329
RESID(-9)	-0.237681	0.247024	-0.962181	0.3474
RESID(-10)	0.269675	0.252789	1.066800	0.2988
RESID(-11)	-0.284172	0.257841	-1.102125	0.2835
RESID(-12)	-0.165248	0.246836	-0.669464	0.5109
R-squared	0.318428	Mean dependent var	1.15E-15	
Adjusted R-squared	-0.226829	S.D. dependent var	0.033866	
S.E. of regression	0.037511	Akaike info criterion	-3.424639	
Sum squared resid	0.028141	Schwarz criterion	-2.684487	
Log likelihood	80.35582	Hannan-Quinn criter.	-3.163701	
F-statistic	0.583996	Durbin-Watson stat	1.931334	
Prob(F-statistic)	0.860665			

Рис. 3.4. Результати LM тесту

Джерело: складено автором в програмному пакеті EViews

За результатами LM тесту можна сказати, що автокореляція першого порядку відсутня, адже $\text{Prob. F}(12,20) > 0.05$. Також з результатів тесту можна

визначити кореляцію якого порядку мають залишки. А оскільки згідно з p -value усі коефіцієнти $\text{RESID}(\dots)$ не є значимими, то автокореляції вищих порядків не виявлено також, що відповідає класичним припущенням узагальненої регресійної моделі.

Перевірка на гетероскеастичність.

Для перевірки моделі на відсутність гетероскедастичності у залишках моделі можна використати один зі спеціальних тестів, зокрема тест Уайта. Аналогічно до LM тесту результати оцінки постають у вигляді таблиці оціненого рівняння, специфікація якого передбачає оцінку залежності квадратів залишків від ряду змінних. Нульова гіпотеза тесту Уайта – гомоскедастичність залишків моделі.

Heteroskedasticity Test: White

F-statistic	2.331112	Prob. F(14,22)	0.0366
Obs*R-squared	22.10128	Prob. Chi-Square(14)	0.0766
Scaled explained SS	16.93010	Prob. Chi-Square(14)	0.2599

Test Equation:

Dependent Variable: RESID^2

Method: Least Squares

Date: 05/22/20 Time: 14:31

Sample: 1 37

Included observations: 37

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.821106	0.320195	-2.564395	0.0177
BANK_ASSETS^2	-6.61E-13	1.24E-12	-0.533610	0.5990
BANK_ASSETS*LOG(NPL_RATE_IN_BANK_PORTF)^2	-3.16E-06	1.24E-06	-2.555230	0.0180
BANK_ASSETS*LOANS2	-2.10E-12	1.31E-12	-1.610368	0.1216
BANK_ASSETS*LIABILITIES	-4.35E-13	3.10E-12	-0.140494	0.8895
BANK_ASSETS	2.37E-06	9.08E-07	2.613471	0.0159
LOG(NPL_RATE_IN_BANK_PORTF)^2	-0.740957	0.518165	-1.429964	0.1668
LOG(NPL_RATE_IN_BANK_PORTF)*LOANS2	-2.15E-07	5.58E-07	-0.386179	0.7031
LOG(NPL_RATE_IN_BANK_PORTF)*LIABILITIES	2.17E-06	1.65E-06	1.318929	0.2008
LOG(NPL_RATE_IN_BANK_PORTF)	0.950993	0.665064	1.429927	0.1668
LOANS2^2	-3.04E-13	2.40E-13	-1.264419	0.2193
LOANS2*LIABILITIES	2.04E-12	1.68E-12	1.213500	0.2378
LOANS2	9.02E-07	3.50E-07	2.575344	0.0173
LIABILITIES^2	6.39E-13	2.56E-12	0.250038	0.8049
LIABILITIES	-1.56E-06	1.19E-06	-1.317977	0.2011
R-squared	0.597332	Mean dependent var	0.001116	
Adjusted R-squared	0.341089	S.D. dependent var	0.001619	
S.E. of regression	0.001314	Akaike info criterion	-10.14015	
Sum squared resid	3.80E-05	Schwarz criterion	-9.487074	
Log likelihood	202.5927	Hannan-Quinn criter.	-9.909909	
F-statistic	2.331112	Durbin-Watson stat	2.329869	
Prob(F-statistic)	0.036626			

Рис. 3.5. Результати тесту Уайта на гетероскедастичність

Джерело: складено автором в програмному пакеті EViews

З результатів тесту, робимо висновок, що у даній моделі наявна гетероскедастичність залишків, адже нульова гіпотеза (гомоскедастичність) не справджується відповідно до результату $\text{Prob. } F(14,22) = 0,03 < 0,05$.

Для усунення гетероскедастичності було вирішено застосувати інструментальну опцію програмного пакету EViews, котра полягає у переоцінці довірчих інтервалів коефіцієнтів з урахуванням неоднорідності дисперсії. Переоцінене рівняння матиме дещо інші оцінки стандартних відхилень, проте буде позбавлене від проблеми гетероскедастичності (Рис. 3.6).

Dependent Variable: LOG(REG_CAP_AD_RATE)

Method: Least Squares

Date: 05/22/20 Time: 18:55

Sample: 1 37

Included observations: 37

White-Hinkley (HC1) heteroskedasticity consistent standard errors and covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-3.582241	0.161393	-22.19579	0.0000
BANK_ASSETS	4.33E-06	6.37E-07	6.788925	0.0000
LIABILITIES	-3.84E-06	7.58E-07	-5.066694	0.0000
LOG(NPL_RATE_IN_BANK_PORTF)	0.801437	0.195434	4.100800	0.0003
LOANS2	9.98E-07	1.58E-07	6.325858	0.0000
R-squared	0.858660	Mean dependent var	-1.768957	
Adjusted R-squared	0.840992	S.D. dependent var	0.090081	
S.E. of regression	0.035920	Akaike info criterion	-3.689934	
Sum squared resid	0.041289	Schwarz criterion	-3.472242	
Log likelihood	73.26378	Hannan-Quinn criter.	-3.613187	
F-statistic	48.60096	Durbin-Watson stat	1.281547	
Prob(F-statistic)	0.000000	Wald F-statistic	58.01015	
Prob(Wald F-statistic)	0.000000			

Рис. 3.6. Переоцінене рівняння без проблеми гетероскедастичності

Джерело: складено автором в програмному пакеті EViews

Перевірка розподілу залишків на нормальність.

Для перевірки залишків на нормальність розподілу, необхідно провести тест Харке-Бера, Нульова гіпотеза – залишки розподілені нормально.

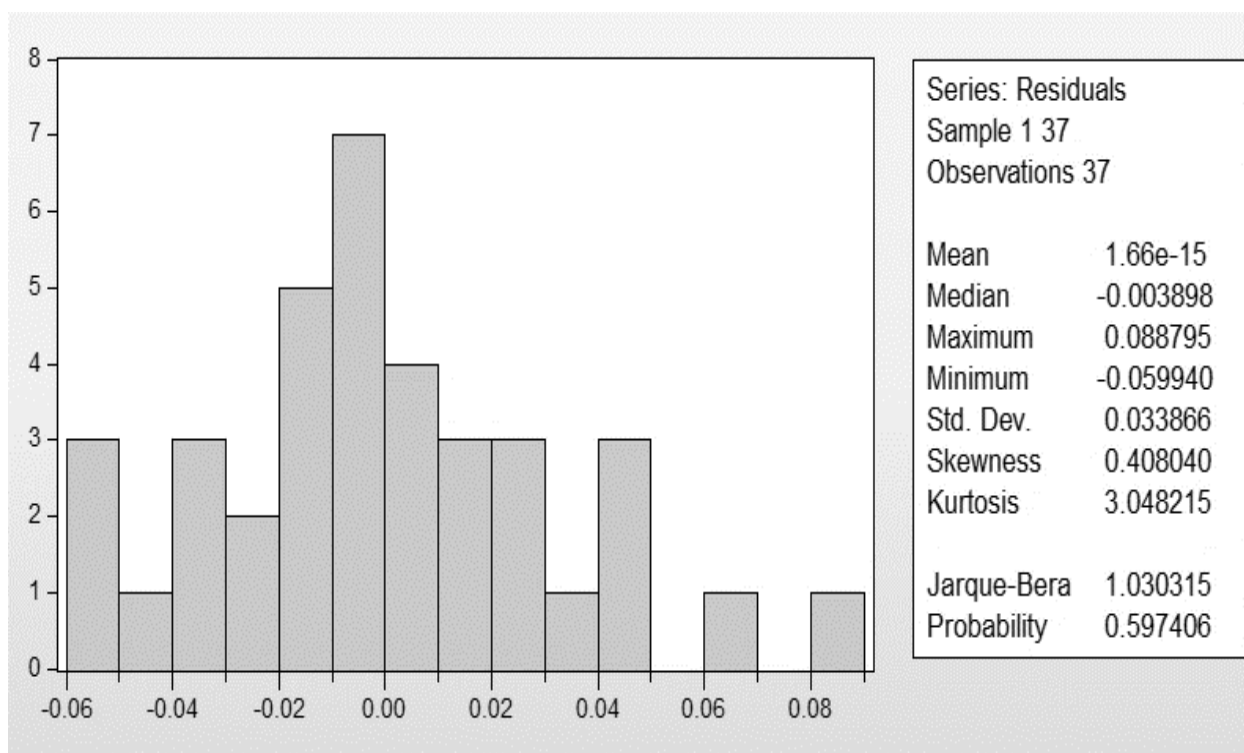

Рис. 3.7. Тест на нормальність розподілу залишків

Джерело: складено автором в програмному пакеті EViews

Як можемо бачити (Рис. 3.7) залишки розподілено нормально, що підтверджує Probability, котрий дорівнює 0.6. Немає підстав відхилити нульову гіпотезу.

Перевірка на мультиколінеарність незалежних змінних

Для проведення перевірки на наявність мультиколінеарності побудовано кореляційну матрицю (Рис. 3.8). Отримано наступні результати.

	LOG(REG_...	BANK_ASSE...	LOANS2	LIABILITIES	LOG(NPL_RATE_IN_BANK_PORTF)
LOG(REG_...	1.000000	0.788216	0.633788	0.714870	-0.550626
BANK_ASSE...	0.788216	1.000000	0.615173	0.764291	-0.755542
LOANS2	0.633788	0.615173	1.000000	0.727262	-0.432416
LIABILITIES	0.714870	0.764291	0.727262	1.000000	-0.795017
LOG(NPL_R...	-0.550626	-0.755542	-0.432416	-0.795017	1.000000

Рис. 3.8. Кореляційна матриця

Джерело: складено автором в програмному пакеті EViews

За результатами кореляційної матриці можемо зробити висновок, що між нашими незалежними змінними немає сильного зв'язку, отже мультиколінеарність відсутня.

Висновки до розділу 3

Створена модель дає підстави зробити наступні висновки. І з вибірки з 6 незалежних змінних не усі показали достатню значущість, а саме інфляція та доходи банків. Побудована модель демонструє та пояснює вплив значимих незалежних змінних на норматив адекватності регулятивного капіталу із точністю 86%. Іншими факторами модель пояснюється на 14%. Справдилися усі гіпотези, окрім тих, які стосувались вилучених факторів. А саме те, що норматив адекватності (достатності) регулятивного капіталу банків прямо залежить від кредитів наданих комерційними банками клієнтам, а отже зі збільшенням наданих кредитів на 1 млн. грн. Н2 зміниться на 9,9%. Зі збільшенням зобов'язань банків на 1 млн. грн, Н2 зменшиться на 3,8%. Зі збільшенням активів банку на 1 млн. грн., норматив Н2 збільшиться на 4,3%. Зі збільшенням частки непрацюючих кредитів в портфелях банків, норматив адекватності регулятивного капіталу зміниться на 0,8%.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі було досліджено питання чинників, які впливають на неплатоспроможність комерційних банків України.

Визнання комерційного банку неплатоспроможним – типове явище для економіки України. Національний банк України все жорсткіше контролює сектор банківських послуг, адже це надважливий сектор всієї економіки країни. Здорова банківська система впливає на розквіт економіки.

Основними факторами неплатоспроможності комерційних банків є:

1. Порушення макроекономічної рівноваги.
2. Неефективний внутрішній менеджмент банку.
3. Ендемічна криза, викликана діями уряду країни.
4. Недосконале інституціональне середовище в банківській сфері.
5. Ігнорування змін зовнішнього середовища керівництвом банку.

До запобігань настання неплатоспроможності входять такі методи:

- додержання визначених НБУ нормативів платоспроможності;
- контроль за додержанням прийнятих значень показників, які свідчать про платоспроможність банківської установи;
- здійснення стрес-тестування;
- моніторинг показників, які визначають економічний стан банку.

Закон України «Про банки та банківську діяльність» регулює процес визначення банку проблемним, неплатоспроможним чи банкрутом. Згідно цього закону реструктуризація та реорганізація насамперед направлені на те, щоб фінансово оздоровити проблемні банки, підвищити їх рівень капіталізації та ліквідувати окремі комерційні банки, запровадити тимчасову адміністрацію в проблемні банки, вдосконалити банківський менеджмент, статистичну та фінансову звітність, щоб попередити банкрутство того чи іншого банку.

В Україні зазвичай практикують ліквідацію та продаж неплатоспроможних банків іншим власникам, що в результаті несе за собою мінімізацію витрат для

держави, але несе більше проблемних моментів для покупця. Звісно існують альтернативні варіанти по вирішенню неплатоспроможності банків, що являються кращими за ліквідацію, адже їх ціль розширити джерела для розрахунків з кредиторами та зберегти довіру до банківської системи.

Суттєве зростання капіталу шляхом капіталізації прибутків протягом трьох останніх років дозволяє Банку бути готовим до будь-яких стресових ситуацій. Станом на кінець 2019-го норматив достатності капіталу перевищується більш ніж удвічі (нормативне значення 10%).

Станом на кінець 2019 року вплив зміни процентних ставок на процентну маржу Банку на горизонті одного року становить 211 млн грн, або 6.3% від очікуваного чистого процентного доходу, за умови паралельного шоку кривої відсоткових ставок на 1000 базисних пунктів для гривні та 200 базисних пунктів для іноземних валют. Максимальна зміна економічної вартості капіталу досягає 404 млн грн, або 5.9% регулятивного капіталу Банку,

Проаналізувавши показники банку по різних моделях імовірності банкрутства, можна зробити загальний висновок, що АТ «ОТП БАНК» далекий від такої загрози. Банк платоспроможний, ліквідний та працює на зростання. 2019 рік став для банку досить вдалим.

Створена модель у третьому розділі дає підстави зробити наступні висновки. І з вибірки з 6 незалежних змінних не усі показали достатню значущість, а саме інфляція та доходи банків. Побудована модель демонструє та пояснює вплив значимих незалежних змінних на норматив адекватності регулятивного капіталу із точністю 86%. Іншими факторами модель пояснюється на 14%. Справдилися усі гіпотези, окрім тих, які стосувались вилучених факторів. А саме те, що норматив адекватності (достатності) регулятивного капіталу банків прямо залежить від кредитів наданих комерційними банками клієнтам, а отже зі збільшенням наданих кредитів на 1 млн. грн. Н2 зміниться на 9,9%. Зі збільшенням зобов'язань банків на 1 млн. грн, Н2 зменшиться на 3,8%. Зі збільшенням активів банку на 1 млн. грн., норматив Н2 збільшиться на 4,3%.

Зі збільшенням частки непрацюючих кредитів в портфелях банків, норматив адекватності регулятивного капіталу зміниться на 0,8%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брейли Р. Принципи корпоративних фінансів / Брейли Р., Майерс С. – 2-е рус. изд. [пер. Н. Барышниковой с 7-го междунар. изд.]. – М. : ЗАО "Олимп-Бизнес", 2008. – 1008 с.
2. Криклій О.А. Управління кредитним ризиком банку: монографія / О.А.Криклій, Н.Т.Маслюк. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 86 с.
3. Меньшова А.Ю. Причини виникнення та шляхи запобігання банкрутства комерційного банку : монографія / А.Ю.Меньшова. – Х. : ХДТУБА, 2008. – 146 с.
4. Нідзельська І.А. Кредитні ризики та їх наслідки для банківської системи України в умовах поглиблення фінансової кризи/ І.А. Нідзельська // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С.102.
5. Нікбахт Е. Фінанси / Е. Нікбахт , А. Гроппелі ; пер. з англ. В.Ф. Овсієнка та В.Я. Мусієнка. – К.: Основи, 1993. – 383 с.
6. Савлук М.І. Причини девальвації гривні в листопаді 2008 року / М.І. Савлук // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції від 27 жовтня 2010 року [Круглий стіл: «Причини та наслідки девальвації гривні в 2008р»]. – К. : АУБ, 2010.
7. Суторміна В.М. Держава, податки. бізнес: із світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки [Текст] / В.М. Суторміна, В.М. Андрущенко, В.Л. Федосов. – К. : Либідь, 1992. – 328 с.
8. Успенко В.І. Оцінка схильності банку до банкрутства : монографія / В.І. Успенко, І.В. Зотов, Т.О. Тохтамиш. – Х. : ХДТУБА, 2008. – 130 с.
9. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посібник / О.О.Терещенко. – К. : КНЕУ, 2000. – 412 с.
10. Єрмошенко А.М., Горячева К.С. Аналіз симптомів неплатоспроможності банків у країнах з перехідною економікою / Єрмошенко

А.М., Горячева К.С. // Науковий економічний журнал: «Актуальні Проблеми Економіки» - К. : ВНЗ «Національна академія управління», 2014

11. Міщенко В.І. Банківські операції: підручник / В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська, О.Г. Коренєва. – 2-е вид., переробл. і доп. – К. : Знання, 2007. – 727 с. 2. Пернарівський О. Аналіз та оцінка ризику ліквідності банку / Олександр Пернарівський // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 10. – С. 26–29.

12. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України : постанова Правління НБУ від 02.08.04 № 361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

13. Чернадчук В.Д. Правове регулювання неплатоспроможності банків [Текст] : навчальний посібник / В.Д. Чернадчук. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 230 с.

14. Михайлюк Р.В. Ліквідність та прибутковість – фактори зміцнення фінансової стійкості комерційного банку / Р.В. Михайлюк // Вісник соціально-економічних досліджень. – Вип. 24. – Одеса : ОДЕУ, 2006. – С. 135–139.

15. Про затвердження «Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку Фонд гарант.вкладів фізич.осіб; від 05.07.2012 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1581-12>

16. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

17. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 № 4452-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>

18. Ткаченко Т.П. Банкрутство комерційних банків: причини та шляхи запобігання // Т.П. Ткаченко, Д.П. Волинець // Актуальні проблеми економіки та управління – Збірник наукових праць молодих вчених факультету менеджменту

та маркетингу НТУУ «КПІ» - № 10 – 2016. – [Електронний ресурс]: – Режим доступу: ape.fmm.kpi.ua/article/download/73396/68773

19. Ормоцадзе М. Топ-5 схем виведення грошей із банків, 16.11.15. //ФорбсУкраїна [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/business/1405705-top-5-shem-vivedennya-groshej-iz-bankiv>

20. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 10(163): 10-17 УДК: 336.7 JEL: G21 Н. Версаль, канд. екон. наук, доц. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ ПРОБЛЕМНІ БАНКИ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ПОЯВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В 2008 – 2014 РР.

21. Олійник А. В. Проблемні банки та методи їх врегулювання в механізмі протидії банкрутству [Текст] / А. В. Олійник // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2013. – № 3. – С. 159–163.

22. Фінансова звітність АТ«ОТП БАНК» [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.otpbank.com.ua/upload/medialibrary/8f4/2019ua.pdf>.

23. Офіційний сайт ОТП Банку <https://www.otpbank.com.ua/about/informations/annual-reports/>

24. Крюков А. Ф. Анализ методик прогнозирования кризисных ситуаций коммерческих организаций с использованием финансовых индикаторов / А. Ф. Крюков, И. Е. Егорычев // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 2. – С. 11–18.

25. УДК 336.71:336.279 Жердецька Л.В. кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету Постирнак І.С. студентка Одеського національного економічного університету РОЗВИТОК МОДЕЛЕЙ ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА БАНКІВ <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/159.pdf>

26. Національний банк України [Електронний ресурс] // Глосарій термінів – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/glossary/show/148#>.

27. Горбачук В.М., Фещенко К.В. Розрахунок і аналіз агрегованих значень процентних ставок і грошових мас регіонів України за півріччя 2009 р. / Стратегія економічного розвитку України в умовах глобалізації. Т. 3. – Дніпропетровськ: ДНУ ім. О. Гончара; Біла К.О., 2009. – С. 14–22.

28. Гуляницький Л.Ф., Панасюк Б.Я., Сергієнко І.В. Розробка моделей середньострокового прогнозування ВВП України // Економіст. – 1998. – №5. – С. 68-71.

29. Горбачук В., Бігдан В.Б. Аналіз динаміки грошових мас і відсоткових ставок у регіонах України за 2000–2006 роки // Финансовые риски. – 2007. – № 2 (47). – С. 27–41.